

TÜRKÇE ÖĞRENEN YABANCI ÖĞRENCİLERİN SÖZLÜK KULLANMA TUTUM VE ALIŞKANLIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Demet KARDAŞ*

Öz: Günümüzde siyasal ve sosyal yapıların değişmesi, teknolojik imkânların gelişmesi, başka bir ülkede eğitim yapmanın kolaylaşması, ikinci bir dil öğrenimini zorunlu bir o kadar da mümkün hâle getirmiştir. Başarılı bir dil öğretimi gerçekleştirmek adına görsel, işitsel ve yazılı materyallerden faydalanmak gerekir. Bu materyallerden biri olan sözlükler, bir dilin sözcük hazinesini hem söyleyiş hem yazılış şekilleriyle veren, sözcüklerin başka unsurlarla kurdukları anlam ilişkilerini gösteren yazılı eserlerdir. İkinci bir dil olarak Türkçe öğrenmek isteyenlerin sık sık başvurduğu sözlüklerin dil öğretiminde rolü oldukça büyüktür. Bu makale, yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenirken sözlüklerden yararlanma durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Gazi Üniversitesi TÖMER (Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi)'de eğitim gören 110 öğrencinin; sözlük kullanım tutumları, sözlük kullanım sıklığı, tercih ettikleri sözlük türleri ve sözlük kullanma alışkanlıkları, çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. "Kişisel Bilgiler ve Sözlük Kullanımı Değişkenleri" ile oluşturulan "Sözlük Kullanım Tutum ve Alışkanlık Ölçeği" araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22 istatistik paket programından, (ANOVA) tek yönlü varyans analizinden, iki değişken arasındaki anlamlılığını test etmek için *t testi* analizinden ve ikiden fazla değişkenleri arasındaki anlamlılığın derecesi ise *tukey testinden* faydalanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkçe öğretimi, sözlük, alışkanlık, tutum

* Okutman Dr., Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER), Ankara

A STUDY ON ATTITUDE AND HABIT OF USING DICTIONARY BY STUDENTS WHO LEARN TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Demet KARDAŞ*

Abstract

Today, changes in political and social structures, technological developments and increase in the possibilities to get education in other countries make learning a second language as much easy as indispensable. In order to achieve a successful language education, it is necessary to make use of visual, auditory and written materials. Dictionary is one of these materials, providing us with the word treasury of a language both in written and speaking forms, displaying semantic relationship which words establish with other elements. Dictionaries, which are often consulted by the students who want to learn Turkish as a second language, play an important role in language teaching. This article intends to demonstrate the state of dictionary usage by foreign students while they learn Turkish. The study, which uses the screening method, analyses the attitudes of 110 students who study at Gazi University, TÖMER (Turkish Language, Research and Application Center) towards dictionary use, their frequency of using a dictionary, preferred dictionary types and habit of using dictionary, taking into account different variables. Researcher developed a "Dictionary Use Attitude Scale" by using "Personal Information and Dictionary Use Variables". For the analysis of the data, SPSS 22 statistics package program, and ANOVA (one way analysis of variance) are utilized. In order to test the meaningfulness of relationship between two variables, t-test is used, while tukey test is employed for measuring the degree of meaningfulness between more than two variables.

Key words: Turkish teaching, dictionary, habit, attitude

Giriş

İnsanlar duygu ve düşüncelerini dille ifade ederler. Bu ifadenin temelini sözcükler oluşturur. Sözcükler olmadan dilin yapısından, kurallarından, ses sisteminden bahsetmek mümkün değildir. Bir dilin sahip olduğu söz varlığı o dilin zenginliğinin ölçülmesinde de bir kıstastır. Yüzyıllar boyunca sosyal ve kültürel birikimle elde edinilen sözcüklerin muhafazası ve aktarımı ancak sözlükler ile mümkündür. Sözlük, "Bir dilin

* Ph.D, Lecturer, Gazi University, Center of Turkish Language Learning, Research and Application, Ankara

◆ Demet Kardaş

bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Aksan ise “sözlük” kavramını, “Bir dilin (ya da birden çok dilin) sözcüklerini, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözcük kitabı...” (1996: 77) olarak tanımlamaktadır. Sözlükler kullanım amaçlarına göre çeşitli türlerde sınıflandırılmıştır. İlhan (2009: 538) tarafından yapılan sınıflandırmada sözlük türleri, şu şekildedir:

1. İşledikleri ürünler açısından sözlükler:
 - 1.1. Yazı dili sözlükleri
 - 1.2. Ağız sözlükleri
2. Malzemenin kaydedildiği ortam açısından sözlükler:
 - 2.1. Basılı / kitabi sözlükler
 - 2.2. Elektronik sözlükler
3. Yazılış biçimleri açısından sözlükler:
 - 3.1. Manzum sözlükler
 - 3.2. Mensur sözlükler

Türk Dil Kurumunun internet sitesinde “Sözlükler” bölümünde ise “Güncel Türkçe Sözlük”, “Sesli Türkçe Sözlük” ve “Büyük Türkçe Sözlük”ün dışında “Kişi Adları Sözlüğü”, “Türk Lehçeleri Sözlüğü”, “Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü”, “Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü”, “Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü”, “Eş ve Yakın Anımlı Kelimeler Sözlüğü”, “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü”, “Tarama Sözlüğü”, “Ekonometri Terimleri Sözlüğü”, “Türk İşaret Dili Sözlüğü”, “Uluslararası Meteoroloji Sözlüğü” olmak üzere birçok sözlük çeşidi yer almaktadır. Türk Dil Kurumu’na ait yukarıdaki sözlüklerde, sözlüğün kelime ve deyimleri sıralama, tanımlama, açıklama, anlam ilişkilerini gösterme, türetim bilgilerini ve başka dillerdeki karşılıklarını verme işlevlerinin öne çıktığı görülmektedir.

Sözlüklerin oluşturulması ve çeşitlendirilmesi, sözlüğün işlevi ve hedef kitlesi ile ilgilidir. Karadağ (2011:197), sözlüklerde bulunması gereken en önemli niteliklerden birinin işlevsellik olduğunu dile getirmiş; sözlerin karşılıkları verilirken ilgili yaş düzeyinin algılama seviyesinin dikkate alınması, açıklamalar yapılırken öğrencilerin sahip olabileceği söz varlığından hareket edilmesi, öğrencilerin anlama ve anlatım özelliklerinin bilinmesi ve anlam birimlerinin buna göre oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Sözlükleri, dilin öğrenilmesinde işlevi olan temel öğrenme ve öğretme kaynakları olarak kabul etmek gerekir (Karadüz, 2009: 643). Sözlükler, bir ders kitabı olmamakla beraber yardımcı materyal olarak hedef kitlenin kültürel gelişimine katkıda bulunur.

Bu nedenle de sözlüğün hazırlandığı hedef kitlenin özellikleri ve kelime hazinesinin bilinmesi gerektiği düşünülmektedir (Melanlıoğlu, 2013:267).

Hedef kitleye göre sözlükler incelenirken ikinci bir dil olarak Türkçeyi öğrenen öğrenciler de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu hedef kitlede dil öğretiminin başarıya ulaşması ve dört temel dil becerilerinin geliştirilmesi şüphesiz söz varlığının zenginleştirilmesi ile ilgilidir. Özellikle yazma becerisinde kelimeleri tüm anlam boyutlarıyla anlamlandırma, doğru yerde kullanabilme iyi ve doğru yazmada önemli bir unsurdur (Uslu Üstten, 2014: 234). Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni, özellikle yazılı metinlerin anlaşılmasının, başta ders kitapları olmak üzere yardımcı araçların doğru kullanımı ile desteklenebileceğini vurgular. Buna göre sözlükleri;

- Sözlükler (tek dil ve iki dil)
- Eşanlamlılar sözlüğü
- Telaffuz sözlükleri
- Elektronik sözlükler, (dilbilgisi kuralları, sözcüklerin yanlış yazılımını tespit eden elektronik sözlükler) ve diğer yardımcı araçlar (2009:88) olarak dört temel dil becerisi için önemli bir materyal olarak belirlemiştir. Son dönemde, dilbilgisi de bir beceri olarak ele alınmakta olup konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerinin yanında yer almaktadır. Bu becerilerin yanı sıra, dil öğretiminin önemli bir boyutu olan sözcük öğretimi için de teknikler ileri sürülmüştür. Öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda gerekli ve yeterli sayıda sözcüğün öğretilmesi burada önem kazanmaktadır (Berber, 2012:12).

Alanyazında sözlükler, sözcük-anlam ilişkileri, sözlük kullanma alışkanlıklarına ilişkin çalışmalar mevcuttur ancak yabancı öğrencilerin sözlük kullanma tutumlarına ilişkin çalışmaya pek rastlanmamaktadır. Yabancılar Türkçe öğretiminde dikkatle ele alınması gereken bir husus da şüphesiz sözlüklerdir.

Araştırmanın Amacı ve Problemi

Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER), Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu öğrencilere yönelik hazırlanan seviye programları ile Türkçe öğretiminin yapıldığı genelde üniversite bünyesindeki kurumlardır. Bu seviye programlarını tamamlayan öğrencilerden ikinci bir dil olarak Türkçeyi gerek günlük gerekse akademik hayatlarında kullanabilecekleri bilgi, beceri ve yeterliğe sahip olması beklenmektedir. İkinci bir dil öğreniminde sözcük dağarcığının zengin olması; okuduğunu anlama, anladığını yazabilme ve konuşma temel becerilerini sağlamada önem arz etmektedir.

Dinleme, anlama, konuşma ve yazma temel dil becerilerinin geliştirilmesinde büyük öneme sahip olan sözcük dağarcığının ilk düzeyden itibaren oluşturulması ve zenginleştirilmesi gerekir. Sözcük dağarcığının zenginleştirilmesindeki araçların ba-

◆ Demet Kardaş

şında sözlükler gelmektedir. Sözlüklerin bir ortak kültür paydası meydana getirmek üzere kavram tanımlarının bir bakıma korunması, kavramların hem yaygınlaştırılıp yaşatılması hem zenginleştirilip korunması bakımından fayda sağladığı bilinmektedir. Diğer taraftan günümüz çağının gereksinimlerinin teknoloji çevresinde gerçekleştiği gerçeği, edinilmesi gereken bazı yeterlikleri de beraberinde getirmektedir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin teknolojik araçlardan faydalanılarak tasarlanması, çağın bir gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin *e-kitap* teknolojisinin gün geçtikçe yaygın hâle gelmesi ve kullanıcıların *e-kitaba* ilgi göstermesi nedeniyle elektronik belgelerin depolanması ve görüntülenmesi için elde taşınabilecek büyüklükte okuma cihazları üretilmeye başlanmıştır. Okuma cihazı yerine, değişik *e-kitap* dosya formatlarının görüntülenmesini sağlayan yazılımlar üretilmektedir. Bir öğretim materyali olarak *e-kitap*, *e-öğrenme ortamları* veya *e-yazılımlar* eğitim ortamlarında yaygınlaştığı kadar; bilgisayar, tablet veya akıllı telefonların da kullanımı yaygın hâle gelmiştir.

Bu düşünceden hareketle araştırmanın amacı, TÖMER’de ikinci bir dil öğrenen A2 ve B1 seviye öğrencilerinin ders içi ve ders dışı sözlük kullanımlarını, alt problemlerde yer alan değişkenler kapsamında incelemektir. Bahsi geçen ana amaç doğrultusunda aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin,
 - a. Sözlük kullanma durumu
 - b. Kullanılan sözlük tipi
 - c. Sözlük kullanma nedenleri
 - d. Kullanılan sözlük yazılım programları sıklıkları nedir?
2. Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin sözlük kullanımları ile ilgili tutum ve alışkanlık düzeyleri nedir?
3. Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin sözlük kullanım tutum ve alışkanlıkları,
 - a. Cinsiyet
 - b. Seviye
 - c. Yaşına göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın modeli; olayları, olguları doğal koşulları içerisinde incelemeyi hedefleyen alan araştırmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). “Tarama modeli, bir durumu var

olduğu şekilde betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir” (Karasar, 2003:77).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim öğretim yılı, Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezlerinde [TÖMER] yer alan ikinci bir dil olarak Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu erkek (n : 62) ve kadın (n : 38); A2 (n : 69) ve B1 (n : 41) seviyelerinde öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma çalışma grubu, Afganistan’dan Zambiya’ya kadar 34 farklı uyrukta Arapçadan Uygurcaya birçok farklı ana dilini konuşan, aynı zamanda birden fazla dili konuşabilen öğrencilerden oluşmaktadır (bk. Tablo 1).

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

		n			%	
Cinsiyet	Erkek	68			62	
	Kadın	42			38	
Düzyey	A2	69			63	
	B1	41			37	
Yaş	17-22	61			56	
	23-28	37			33	
	29-34	12			11	
Uyruk	Ülke	n	Ülke	N	Ülke	n
	Afganistan	2	İran	3	Mauritian	1
	Arnavutluk	1	Kamerun	1	Meksika	1
	Banlgadeş	1	Karadağ	1	Mısır	4
	Benin	1	Kazak	1	Somali	9
	Burkina Faso	1	Kazakistan	3	Sudan	4
	Cibuti	1	Kenya	2	Suriye	8
	Çin	16	Kırgız	1	Tayland	1
	Eritre	1	Kolombiya	1	Türkmenistan	1
	Filistin	4	Libya	1	Ürdün	4
	Gana	1	Makedonya	2	Yemen	5
	Gürcistan	1	Mandinka	1	Zambiya	2
	Irak	21	-	-	-	-

◆ Demet Kardeş

	Dil		Dil		Dil	
	Dil	n	Dil	N	Dil	n
Konuşulan dil	Arapça	33	Farsça ve Özbekçe	1	Özbekçe	1
	Arapça ve İngilizce	9	Fransızca	2	Rusça	1
	Arnavutça	2	Gürcüce	1	Svahilice ve İngilizce	2
	Azerice ve Farsça	1	İngilizce	11	Sırpça ve İngilizce ve İtalyanca	1
	Banglaca	1	İspanyolca	2	Somalice	8
	Çince	12	Kazakça	2	Somalice, İngilizce ve Arapça	2
	Çince ve Uygurca / Çince ve İngilizce	3	Kürtçe	1	Türkmençe	4
	Farsça	2	Moğolca ve Kazakça	1	Türkmençe ve Arapça	3
	Farsça ve İngilizce	2	Norveççe	1	Uygurca	1

Veri Toplama Aracı

Araştırmacı tarafından geliştirilen *Sözlük Kullanım Tutum ve Alışkanlık Ölçeği* iki bölümden oluşmaktadır:

I. Bölüm Kişisel Bilgiler ve Sözlük Kullanımı Değişkenleri: Sözlük kullanımı ile ilgili tutum ve alışkanlığı etkileyen değişkenlerin belirlenmesi amacıyla alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taramasında, öncelikle değişkenlerin cinsiyet; yaş; seviye ve sözlük kullanımı ile bazı değişkenlerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin, (a) cinsiyet; (b) yaş; (c) seviye; (d) sözlük kullanma durumu; (e) kullanılan sözlük tipi; (f) sözlük kullanma nedenleri (g) kullanılan sözlük yazılım programları özelliklerini tespit etmek için kişisel bilgi formu geliştirilmiştir.

II. Bölüm Sözlük Kullanım Tutum ve Alışkanlık Ölçeği: Bu çalışma 128 yabancı uyruklu öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Ölçek oluşturulurken alanyazın taraması yapılarak 34 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Elde edilen veriler kullanılarak, öncelikle bütün maddelere aynı puan verilen ve içtenlikle doldurulmadığı düşünülen veriler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Kayıp verilere seri ortalamaları atanarak eksiksiz bir veri seti oluşturulmuştur. Devamında, uç değerler çıkarılmıştır. Her madde için z-puanı |3.29|'dan büyük olan veriler analiz kapsamına alınmamıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Ölçeğin kapsam geçerliği çalışması ise; Türkçe öğretimi alanında çalışan 3 uzman ve 2 dil uzmanı ve 1 ölçme ve değerlendirme uzmanından alınan görüşlerle tamamlandı. Uzmanlardan; taslak ölçekteki her bir maddeyi, sözlük kullanımı ile ilgili tutumu ölçebilme derecesini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu işlem sonrasında taslak ölçek 25 madde olarak düzenlenerek 1'den (Hiç Katılmıyorum) 5'e (Tamamen Katılıyorum) kadar derecelendirilmiş 5'li likert şeklinde oluşturulmuştur. Sözlük kullanımına ilişkin tutum ölçeği aşağıdaki 25 maddeden oluşturulmuştur.

Tablo 2. Sözlük Kullanım Tutum ve Alışkanlık Ölçeği

1. Fayda sağlıyor.
2. Derslerde yardımcı oluyor.
3. Sözcük aklımda kalıyor.
4. Yazmamı kolaylaştırıyor.
5. Derse olan ilgimi arttırıyor.
6. İhtiyacımı karşılamada yeterli oluyor.
7. Kendime güvenmemi sağlıyor.
8. Okuduğumu anlıyorum.
9. Örnek cümlelere ulaşıyorum.
10. Yeni sözcükler öğreniyorum.
11. Kendini daha iyi ifade etmemi sağlıyor.
12. Dijital sözlükler işimi kolaylaştırır.
13. Sözcükleri doğru telaffuz etmemi sağlıyor.
14. Sözlük kullanma alışkanlıklarımı geliştiriyor.
15. Eş anlamlı sözcükleri anlamamı kolaylaştırır.
16. Olumlu herhangi bir katkısı yok.
17. Yazma kurallarını öğrenmemi kolaylaştırıyor.
18. Derslerde vakit kaybediyorum.
19. Yeni sözcükleri öğrenmeyi daha eğlenceli kılıyor.
20. Kolay taşınabilir bir kullanıma sahip olmalıdır.
21. Sözlüğe ihtiyaç duymadan sözcüklerin anlamlarını bulabiliyorum.
22. Ders kitaplarındaki metinler sözcük öğrenmek için yeterlidir.
23. İnternet sözlüklerinden daha çok sözcük öğreniyorum.
24. Türkçe sözcükler, Türkçenin yapısını öğrenmemi sağlıyor.
25. Sözcüklere eklenen isim ve fiil ekleri kullanımını anlamamı sağlıyor.

◆ Demet Kardaş

Çalışmada ölçek maddelerinin; (1) madde ayırt ediciliği, (2) yapı geçerliği ve (3) güvenirlik analizleri 110 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde yürütülmüştür. Ölçekte yer alan madde ölçütlerinin özellikler açısından kişileri ayırt etmede ne kadar yeterli olduğunun belirlenmesi amacıyla toplam korelasyonlarından elde edilen korelasyon katsayıları .47 ile .68 arasında değişmekle birlikte tüm maddeler *madde ayırt ediciliği* bakımından anlamlı bulunmuştur.

Yapı geçerliği için ise öncelikle toplanan verilerin KMO =.85 ve Bartlett ($p < .01$) test analizleri sonuçlarıyla açımlayıcı faktör analizinin yapılabileceği anlaşılmıştır. Daha sonra, çalışmanın faktör analizinde, varyansın %63'ünü açıklayan öz değeri 1'den büyük tek faktörlü bir yapı sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Açımlayıcı faktör analizi 34 maddeden 25 maddenin $|.35|$ 'ın üzerinde bir faktörde yüklendiği belirlendi. Tek faktörlü ölçeğin faktör yükleri ise $|0.58|$ ile $|0.84|$ arasında değişmektedir.

Güvenirlik analizi ile Cronbach Alpha () iç tutarlılık katsayısının .85 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, geçerlik ve güvenirlik çalışma sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada öğrencilerin sözlük kullanım tutum ve alışkanlıkları ile ilgili puanları bilgisayar ortamına taşınarak ve SPSS 22 istatistik paket programıyla analiz edilmiştir. Kişisel Bilgi Formlarından alınan bilgilerden elde edilen değişken değerlerinin, genel dağılımı ile ilgili yüzde (%), frekans (f) dağılımlarına bakılmıştır. İki değişken arasındaki anlamlılığını test etmek için t testi kullanılırken, elde edilen değerlerin ikiden fazla değişken arasındaki anlamlılığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İki den fazla değişkenleri arasındaki anlamlılığın derecesi ise tukey testi yöntemi ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi .05 anlamlılık düzeyi dikkate alınarak yapılmıştır.

Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmadan elde edilen veriler tablolar hâlinde gösterilerek sonuçlar değişkenlere dayalı olarak yorumlanmıştır.

Tablo 3. Kullanılan Sözlüğün Bazı Değişkenlere Göre Dağılımı

Sözlük Kullanma Durumu	her ders çok kez	her ders arada bir	ödev yaparken	ders dışında
	36	48	56	22
Kullanılan sözlük tipi	Kitap sözlük kullanıyorum.	Telefon sözlüğü kullanıyorum.	Bilgisayardaki bir sözlüğü kullanıyorum.	Tabletteki bir sözlüğü kullanıyorum.
	24	69	11	2
Sözlük kullanma nedenleri	sözlüğün anlamı	sözcüğün kökeni	sözcüğün yazılışı	başka dilde karşılık
	69	3	3	11
Kullanılan Sözlük Yazılım Programları	Android	IOS/Apple	Symbian	diğer
	67	29	3	11
Kullanılan Online Programları	Google translate	TDK Online Sözlük	Red-House	diğer
	69	9	7	25

Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin sözlük kullanma durumları incelendiğinde öğrencilerin; öncelikle ödev yaparken (f : 56), benzer şekilde her ders arada bir (f : 48) veya her ders çok kez kullanırken ders dışında ise (f : 22) daha az kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Kullanılan sözlük tipine bakıldığında ise, telefonda bulunan sözlükler (f : 69) en çok tercih edilenken, devamında kitap sözlükler (f : 24) ve bilgisayarda bulunan sözlükler (f : 11) sonrasında ise çok az olarak tablette bulunan sözlüklerin (f : 2) kullanıldığı bulgusu elde edilmiştir.

Öğrenciler sözlükleri, çoğunlukla sözcüğün anlamına (f : 69) bakmak; kendi dilinde karşılığın anlamına bakmak (f : 11); sözcüğün kökenini öğrenmek (f : 3) ayrıca sözcüğün yazılışını (f : 3) kontrol etmek için faydalandıklarını belirtmiştir.

Sözlük yazılım programlarında ise başta Android (f : 67) sistemli sözlük programları kullanılırken, IOS/Apple (f : 29) sırayı takip etmekteyken, Symbian (f : 3) ve diğer (f : 11) sözlük yazılım programları öğrenciler tarafından tercih edildiği tespit edilmiştir.

Son olarak ise, öğrencilerin akıllı telefon uygulamalarında kullandıkları sözlük yazılım programlarının başında Google translate (f : 69), TDK Online Sözlük (f : 9), Red-House (f : 7) ve diğer programlar (f : 25) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sözlük Kullanımları ile İlgili Tutum Düzeyleri

Ölçek	Grup	Madde Sayısı	N	\bar{x}	SS	En az	En çok
Sözlük Kullanım Tutum	A2 B1	25	110	3.51	.503	2.16	4.37

Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin sözlük kullanımı ile ilgili tutumları incelendiğinde, tutumun en düşük olduğu ve katılmıyorum sınıflamasına dâhil olan (en az: 2.16), en fazla olduğu ve tamamen katılıyorum sınıflamasına dâhil olan (en fazla: 4.37) bulguların olduğuna rastlanılmaktadır. Bu bulgular doğrultusunda 110 öğrencinin genel tutum ortalamasının (3.51) katılıyorum sınıflamasında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle 25 maddelik sözlük kullanım tutumuna öğrencilerin olumlu şekilde genel düzeyde katıldığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 5. Öğrencilerin Sözlük Kullanım Tutum ve Alışkanlıklarının Bazı Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumları

Görüş türü	Grup	N	\bar{x}	SS	<i>t</i>	sd	p	
Cinsiyet	Erkek	68	3.48	.505	.751	108	0.452	
	Kadın	42	3.55	.502				
Seviye	A2	69	3.51	.518	-.026	108	0.971	
	B1	41	3.51	.481				
Görüş türü	Grup	N	\bar{x}	SS	<i>F</i>	SD	p	fark
Yaş	17-22	61	3.57	.477	1.187	108	0.309	-
	23-28	37	3.44	.502				
	29-34	12	3.37	.676				

Tablo 5'teki verilere göre Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin sözlük kullanım tutumlarının, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t(2:751)=108$, $p>0.05$]. Erkeklerin sözlük kullanım tutumuna ilişkin puanların ortalaması, 3.48 olurken; bu değer, kadınlarda 3.55 olmuştur. Cinsiyet değişkenine göre tutumların arasında .07'lik bir fark bulunsa da istatistiki olarak anlamlı bir fark oluşturmamaktadır.

Diğer taraftan seviye değişkenine bakıldığında, A2 seviyesindeki öğrencilerin sözlük kullanım tutumuna ilişkin puanların ortalaması, 3.51 olurken; bu değer, B1 seviyesindeki öğrencilerde de 3.51 olmuştur. Dolayısıyla, Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin sözlük kullanım tutumlarının, seviye değişkenine göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t(2:026)=108$, $p>0.05$].

Araştırmaya katılan öğrencilerin sözlük kullanımına ilişkin tutumları, yaşlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F(3:1.187)=107, p>0.05$]. Diğer bir ifadeyle, öğrencilerin sözlük kullanımına ilişkin tutumlarında, cinsiyet, seviye ve yaş değişkenleri anlamlı bir farklılaşmaya neden olmamıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin sözlük kullanımına ilişkin yapılan bu çalışma ile şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin sözlükleri; ders dışında (sokakta, alışverişte), ödev yaparken, her ders arada bir veya her derste çok kez kullandıkları tespit edilmiştir.

2. Öğrencilerin Türkçe sözlüklerden çoğunlukla sözcüğün anlamına bakmak; kendi dilindeki karşılığına bakmak, sözcüğün kökenini öğrenmek, ayrıca sözcüğün yazılışını kontrol etmek için faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

3. Öğrencilerin kullandıkları sözlük tipi ise tablet veya masaüstü bilgisayarların sözlük programları ile kitap tipi sözlüklerdir. Ancak öğrencilerin büyük çoğunluğunun akıllı telefonların sözlük yazılımlarını kullandığı sonucu elde edilmiştir.

4. Öğrencilerin Türkçe sözlük yazılım programlarında ise başta Android sonra IOS/Apple, az da olsa Symbian sistemli sözlük programlarını tercih ettikleri tespit edilmiştir.

5. Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin akıllı telefon uygulamalarında kullandıkları sözlük yazılım programlarının içerisinde en çok Google Translate, az da olsa TDK Türkçe Sözlüğü kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Akıllı telefonların Türkçe sözlük yazılımları incelendiğinde; IOS/Apple'da 170 civarında çeşitli dillerden Türkçeye karşılaştırmalı çeviri sözlük yazılımı tespit edilmiştir. Bu yazılımlar arasında TDK sözlüğü bulunmamaktadır. Android'de ise 100 civarında çeşitli dillerden Türkçeye karşılaştırmalı çeviri sözlük yazılımı bulunmuştur. Bu yazılımlar arasında TDK Türkçe sözlük yazılı ve sesli sistemleri ile bulunmaktadır. Ancak elde edilen bulgulara göre öğrenciler Türkçe ile ilgili her konuda resmi kurum (yetkin) olarak kabul edilen TDK'nın yazılımını büyük oranda tercih etmemektedir. Bu konuda TÖMER'lerde veya başka kurum veya kuruluşlarda yabancılara Türkçe öğretimi yapanların TDK'nın sözlüğünü öğrencilere tavsiye etmelidir.

6. Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin 25 maddelik sözlük kullanım tutumunun "tamamen katılıyorum, katılıyorum" ile olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

7. Öğrencilerin sözlük kullanım tutumlarının, cinsiyet ve yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

◆ Demet Kardaş

8. Öğrencilerin sözlük kullanımları dil düzeyi değişimine göre incelendiğinde ise A2 ve B1 seviyesindeki öğrencilerin sözlük kullanım tutumunda istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyinde her öğrenci sözlük kullanmaya ihtiyaç duyar.

Dil seviyesi arttıkça sözlüklerin daha bilinçli kullanılması da gerekir. Çünkü dil düzeyleri arttıkça günlük konuşma dilinden ziyade akademik kavramların, terminolojinin, mecazların, atasözlerinin, deyimlerin kullanım alanının da genişlediği görülmektedir. Dil ediniminin ve öğretiminin temel kaynaklarından olan sözlükler, bu yönüyle ciddiyle ele alınması gereken araçlardır. Teknolojiye uygun öğretim ortamı ve materyali oluşturmak, dünyaya açılan ve gittikçe yaygınlaşan yabancılara Türkçe öğretimi alanında çalışan tüm akademisyenlerin görev ve sorumluluğudur. Bu nedenle yabancı öğrencilere dil düzeylerine göre sözlüklerden faydalanma becerisi kazandırmak, onları sözlük kullanma konusunda bilinçlendirmek ve doğru kaynaklara yönlendirmek gerekir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözcükleri*, Engin Yayınları, Ankara.
- Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni (2009). 9 Ocak 2016 tarihinde www.dilbilimi.net/ab_dil_icer_ortak_ortak_avrupa_basvuru_metni_meb internet adresinden alınmıştır.
- Berber, C. (2012). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yardımcı Kaynak Hazırlama: Sözlük Modeli Önçalışması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim Anabilim Dalı Yabancı Dil Öğretimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- İlhan, N. (2009). Sözlük Hazırlama İlkeleri, Özellikleri ve Çeşitleri. *Turkish Studies*, 4 (4), 534-554.
- Karadağ, Ö. (2011). İlköğretim Türkçe Sözlüklerinin Hazırlanmasında Temel Ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 30, 193-206.
- Karadüz, A. (2009). Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine. *Turkish Studies*, 4 (4), 636-649.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları: Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 266-284.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. (15. Baskı). Ankara: Nobel.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6thedition). Boston: Pearson.
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Uslu Üstten, A. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Yazma Çalışmalarında Kullandıkları Kelimelerin Türleri Üzerine Bir Değerlendirme. *International Journal of Language Academy (IJLA)*. 2 (3): 232-242.